

Ο ΑΓΙΑΖΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΙΑΖΟΜΕΝΟΙ ΕΞ' ΕΝΟΣ ΠΑΝΤΕΣ

ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ Θεολόγου – Καθηγητού

(Αναφορά στη θεολογική σημασία του Μεγάλου Αγιασμού των Θεοφανίων)

Η μεγάλη δεσποτική εορτή των Φώτων αποτελεί αρχαιότατο σημαντικό εορτολογικό γεγονός για την Εκκλησία, διότι το μέγα και υπέρλογο γεγονός των Θεοφανίων αποτελεί έναν από τους βασικούς σταθμούς του επί γης απολυτρωτικού έργου του Κυρίου.

Ο Ενανθρωπήσας Υιός και Λόγος του Θεού, ύστερα από μια τριακονταετή περίοδο προετοιμασίας, εμφανίζεται δημόσια και χρίεται, υπό του Θεού Πατρός και δια της επενέργειας του Αγίου Πνεύματος, σωτήρας του κόσμου. Στην έρημο του Ιορδάνη συντελείται το άρρητο θαύμα της εμφανίσεως του Τριαδικού Θεού στον κόσμο, ως επιβεβαίωση της κοινής βουλής των τριών Θείων Προσώπων, για τη σωτηρία του ανθρώπου και ολοκλήρου της δημιουργίας.

Ο Χριστός, όντας τέλειος Θεός, δια της ενανθρωπήσεώς Του, και δια την ημών σωτηρία, κατέστη και αληθινός άνθρωπος, γεγονός το οποίο έπρεπε να αποδειχτεί στη δύσπιστη ανθρωπότητα, λόγω του σκοτασμού εξαιτίας της αμαρτίας. Οι άνθρωποι έπρεπε πεισθούν, αποδεχόμενοι την ενανθρώπιση του Θεού, δια της οποίας συντελείται η θεοποίηση του ανθρώπου. Σωτηρία, εκτός της οργανικής ενώσεως του ανθρώπου με το Θεό στο θεανδρικό Πρόσωπο του Χριστού, δεν θα ήταν δυνατή. Ο Χριστός σώζει ως Θεάνθρωπος και για τούτο η Εκκλησία έδωσε τιτάνιους αγώνες κατά των χριστολογικών αιρέσεων (Νεστοριανού, Μονοφυσιτισμού, κλπ), οι οποίοι αρνούνταν είτε την θεία, είτε την ανθρώπινη φύση Του.

Ως Θεός, μόνον, δεν θα μπορούσε να σώσει τον κόσμο, διότι θα ήταν αλλότριος και αποκομμένος του ανθρώπου και του κόσμου, η σωτηρία θα ήταν ένα θεωρητικό σχήμα και μόνο, μια απατηλή ψευδαίσθηση. Ούτε ως άνθρωπος μόνον θα μπορούσε, διότι η σωτηρία δεν ήταν δυνατόν να προέλθει από την βαρύτατα τραυματισμένη από την αμαρτία ανθρώπινη φύση. Η πρόσληψη της ανθρωπότητας από τη θεότητα στο πρόσωπο του Λυτρωτή μας Χριστού, συντελεί στην πραγματική σωτηρία. Μόνον δια της πραγματικής προσλήψεως του ανθρώπου από το Χριστό και της δική μας οργανικής ενώσεως μαζί Του, σωζόμαστε.

Για να δηλωθεί λοιπόν η αληθινή ενανθρώπησή Του, καταδέχτηκε να υποστεί και να εκπληρώσει όλες τις νομικές διατάξεις, τις οποίες είχε καθορίσει ο Θεός στην Παλαιά Διαθήκη, για να ορίσει την ιερή συνθήκη, που είχε συνάψει με τον Ισραηλιτικό λαό, για την πραγματοποίηση της σωτηρίας του ανθρωπίνου γένους. Δέχτηκε «**σπαργάνων περιβολή**», «**περιτομήν καταδέχη σαρκικήν**» και βάπτισμα υπό των τιμίων χειρών του τελευταίου προφήτη, **Ιωάννου του Βαπτιστού**. Χωρίς να έχει την ανάγκη του βαπτίσματος του Ιωάννη, λόγω της απόλυτης αναμαρτησίας Του, κατέβηκε στα ρείθρα του **Ιορδάνου**, για να προεικονίσει στο ευσεβές πλήθος των μαθητών του μεγάλου προφήτη, το άγιο Βάπτισμα της Εκκλησίας, το οποίο δεν δίνει απλά μια αίσθηση απόλειψης αμαρτημάτων, όπως ήταν το βάπτισμα του Ιωάννη, αλλά θανατώνει το παλαιό άνθρωπο και τον αναγεννά σε νέα ύπαρξη.

Δια του αγίου Βαπτίσματος «**τον παλαιόν άνθρωπον αποθέμενοι, τον νέον ενδυσώμεθα**» βεβαιώνει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος (Λόγος ΛΗ', ΕΠΕ5,40) και ο απόστολος Παύλος διακηρύττει πανηγυρικά, πως «**όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθημεν, Χριστόν ενεδύθημεν**» (Γαλ.3,27), συναποτελώντας πια ένα σώμα, το Σώμα του Χριστού (Α' Κορ.12,27), το σεσωσμένο και τεθεωμένο.

Ο Χριστός δεν ήρθε απλά να «διορθώσει» κάποια κακώς έχοντα, αλλά να ανακαινίσει ολοκληρωτικά και οντολογικά τον κόσμο. Να αναδημιουργήσει τον άνθρωπο και ολοκληρή την υλική κρίση, η οποία στέναζε από τη δουλεία της αμαρτίας και της φθοράς.

Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι δεν απέτυχε ο Θεός, με την έκπτωση της υλικής δημιουργίας, αλλά ο άνθρωπος, ο οποίος επέλεξε εκούσια να γίνει φορέας του κακού και υποκείμενος στη φθορά και το θάνατο. Με τη δική του έκπτωση συμπαρέσυρε στη φθορά και τη δουλεία της αμαρτίας και ολόκληρο τον υλικό κόσμο. Κι' αυτό διότι αυτός, μόνον αυτός, σε ολόκληρη την ύλη και υλική κτίση, πλάστηκε να μετέχει του υλικού και πνευματικού κόσμου, του κτιστού και του ακτίστου. Να είναι ο σύνδεσμος της ύλης με το πνεύμα και η δίοδος αγιασμού του υλικού κόσμου. Αυτό φαίνεται καθαρά από τις διηγήσεις του ιερού κειμένου των δύο πρώτων κεφαλαίων του βιβλίου της Γενέσεως στην Παλαιά Διαθήκη. Η εντολή σ' αυτόν από το Δημιουργό **«εργάζεσθαι και φυλάσσειν»** (Γεν.2,15), σημαίνει ότι είχε καταστεί συνδημιουργός Του στην υλική κτίση. Διά της εργασίας του, της φροντίδας του και του σεβασμού του προς αυτήν, θα εξαγιάζονταν και θα προχωρούσε προς τον τελεολογικό της σκοπό.

Το τραγικό γεγονός της πτώσεως, διέκοψε αυτή την θεόδοτη σχέση μεταξύ ανθρώπου και υλικού κόσμου. Ο άνθρωπος δεν θα έχει πια την ευλογία να είναι συνδημιουργός του Θεού και να απολαμβάνει με άνεση τους καρπούς του υλικού κόσμου. Θα επέλθει μια τρομακτικών διαστάσεων ρήξη μεταξύ τους. Δεν θα είναι εύκολη η ζωή του στη γη, η οποία από παραδείσιο περιβάλλον θα καταστεί τόπος **«ακανθών και τριβόλων»** (Γεν.3,18) και θα είναι αναγκασμένος, προκειμένου να επιβιώσει βιολογικά, να ζει με διαρκή κόπο, τρώγοντας τον άρτο του **«εν τω ιδρώτι του προσώπου»** του (Γεν.3,19). Το δε τραγικό πέρας της επί γης ζωής του θα είναι επιστροφή του στη γη **«εξ ης ελήφθη»**, ο σωματικός θάνατος και το πλέον ολέθριο, ο αιώνιος θάνατος, ο παντοτινός χωρισμός του από το ζωοδότη Θεό.

Η γη κατέστη **«επικατάρατος»** (Γεν.3,17), με την ευθύνη του ανθρώπου, που σημαίνει ότι στερήθηκε των θείων ευλογιών και του εξαγιασμού της. Ο άνθρωπος, ο σύνδεσμός της με το Θεό, ήταν πια ανήμπορος να λάβει και να διαχύσει τον θείο αγιασμό στην κτίση, όπως είχε ταχθεί να κάνει, αφού οι άνθρωποι έγιναν **«εχθροί του Θεού»** (Ρωμ.5,10) και **«πάντες ήμαρτον και υστερούνται της δόξης του Θεού»** (Ρωμ.5,1). Η αμαρτία απομακρύνει τον άνθρωπο από το Θεό, διότι ως κακό δε μπορεί να εναρμονισθεί με το καλό. Ο πτωτικός άνθρωπος έγινε από υιός και κληρονόμος του Θεού **«ξένος και πάροικος των επαγγελιών του»** (Εφ.6,19).

Αλλά η Ενανθρώπιση του Θεού, η είσοδός Του στο χώρο και τον χρόνο, σήμανε την αρχή του τέλους της γης ως **«επικατάρατος»**, διότι προσλαμβάνοντας στο πρόσωπό Του την ανθρώπινη φύση, προσέλαβε και την υλική κτίση, την οποία αγίασε και την έστρεψε στον τελεολογικό της σκοπό.

Το γεγονός της καταδύσεως του Κυρίου στα νάματα του Ιορδάνη σήμανε και τον εξαγιασμό του υγρού στοιχείου, το πλέον απαραίτητο στοιχείο της ζωής.

Η Εκκλησία εξέλαβε εξ' αρχής την Βάπτισμα του Χριστού, εκτός από τον απολυτρωτικό της νόημα και εξαγιασμό της κτίσεως, δια του αγιασμού των υδάτων. Γι' αυτό συνέδεσε τη μεγάλη εορτή με την τέλεση του **Μεγάλου Αγιασμού**, ως μια από τις σπουδαιότερες τελετουργικές της πράξεις. Κάποιοι θεωρούν τον Μεγάλο Αγιασμό, όχι ως τελετή, αλλά ως Μυστήριο, διότι τελείται ενωμένο, ως προέκταση του ιερού Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας.

Ο Χριστός αγίασε τα ιορδάνεια ρείθρα και η Εκκλησία αγιάζει τα νερά με τη ρίψη του Τιμίου Σταυρού, ο οποίος είναι το **«σημείον του Υιού του Ανθρώπου»** (Ματθ.24,30). Ο Σταυρός, ο **«φύλαξ πάσης της οικουμένης»**, το τρομερό και ακατανίκητο **«όπλο κατά του διαβόλου»**, έχει τη χάρη και τη δύναμη να αγιάζει και να καθαρίζει τον άνθρωπο και τη φύση από τα βδελυρά και ολέθρια έργα του Σατανά, να εξαγιάζει την θεία δημιουργία.

Ιστορικά, η ιερή ακολουθία του Μεγάλου Αγιασμού και του αγιασμού των υδάτων, κατά την εορτή των Θεοφανίων, ανάγεται στους πρωτοχριστιανικούς χρόνους. Ευχές για τον αγιασμό του νερού βρίσκουμε σε αρχαία κείμενα της πρώτης Εκκλησίας, όπως τις «**Αποστολικές Διαταγές**», την «**Αποστολική Παράδοση**» του **αγίου Ιππόλυτου Ρώμης** και το γνωστό «**Ευχολόγιο**». Επίσης αναφορές για χρήση αγιασμένου ύδατος συναντάμε στη λεγόμενη «**Φιλόθεο Ιστορία**» και στην γνωστή «**Εκκλησιαστική Ιστορία**» του **Θεοδώρητου Κύρου**.

Η σημερινή μορφή των Ευχών του Μεγάλου Αγιασμού, όπως και το όλο τελετουργικό, θεωρείται ποίημα του **αγίου Σωφρονίου Ιεροσολύμων**. Κάποιοι ερευνητές θέλουν ως ποιητή του τον **άγιο Πρόκλο Κωνσταντινουπόλεως**. Κάποια αρχαία χειρόγραφα διασώζουν την παράδοση πως η μεγάλη βασική Ευχή της ακολουθίας ανήκει στο **Μ. Βασίλειο**.

Με τις ευχές των λειτουργιών και την επενέργεια του Αγίου Πνεύματος, το ύδωρ αγιάζεται, λαμβάνοντας ιδιότητες αφθαρσίας, ώστε να μην υπόκειται σε φυσική φθορά, να μην σαπίζει από τα μικρόβια και τους μικροοργανισμούς του νερού. Μπορεί να διατηρηθεί εσαεί, χωρίς να αλλοιωθεί. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε πως η διατήρηση αφθαρσίας του Μεγάλου Αγιασμού, συντελείται μόνον στην Ορθόδοξη Εκκλησία, σε αντίθεση με άλλες χριστιανικές «**εκκλησίες**» στον οποίο προσθέτουν συντηρητικά (αλάτι), αποδεικνύοντας πως η Ορθοδοξία μας είναι η μόνη και αληθινή Εκκλησία του Χριστού και μόνο σ' αυτή επενεργεί η Θεία Χάρις.

Ο Μέγας Αγιασμός ενέχει τεράστια θεολογική σημασία, διότι φανερώνει περίτρανα τον καθαγιασμό και της υλικής δημιουργίας και της σωτηρία της από τη φθορά, την οποία προκάλεσε η ανθρώπινη πτώση, η ανταρσία κατά του Δημιουργού. Ο απόστολος Παύλος είναι σαφής: «**οίδαμεν γαρ ότι ότι πάσα η κτίσις συστενάζει και συνωδίνει άχρι του νυν**», προσμένοντας την ελευθερία της «**από της δουλείας της φθοράς εις την ελευθερίαν της δόξης των τέκνων του Θεού**», διότι «**τη ματαιότητι η κτίσις υπετάγη, ουχ εκούσα, αλλά διά τον υποτάξαντα**» (Ρωμ.8,20-22). Ο άνθρωπος συμπαρέσυρε στην πτώση του και τον υλικό κόσμο στο όλεθρο της φθοράς και της καταστροφής. Δια της αμαρτίας και της επικράτησης του κακού στον κόσμο, η φύση αδυνατούσε να είναι η δοξολογία του Θεού και έγινε κατοικητήριο δαιμονίων.

Ας μην παραβλέψουμε την πίστη του μεταπτωτικού ανθρώπου σε μυριάδες δαιμονικά και συχνά απαίσια όντα της φύσεως, κυρίως κακοποιά, τα οποία λάτρευε και προσπαθούσε να εξευμενίσει, με απίστευτες δεισιδαίμονες θρησκευτικές πρακτικές. Μάλιστα αυτή η πίστη διατηρήθηκε και στη συνείδηση των χριστιανών ως τα σήμερα, η γνωστή πίστη στα «**παγανά**», τα οποία σύνδεσε με την περίοδο του **Αγίου Δωδεκαημέρου** και τα **Φώτα** και τα οποία αποδιώχνει ο Αγιασμός και η ρίψη του Τιμίου Σταυρού στα νερά.

Ο Χριστός γενόμενος άνθρωπος, όπως προαναφέραμε, λαμβάνει το υλικό στοιχείο, αγιάζοντας την κτίση. Με μια σειρά θαυμάτων Του επεμβαίνει και εκβάλλει δαίμονες από την κτίση, κάνοντας έτσι την απαρχή της πλήρους απελευθέρωσής της από τη δουλεία του Σατανά. Μάλιστα όρισε να μεταβάλλονται τα υλικά στοιχεία του άρτου και του οίνου σε Σώμα και Αίμα Του. Στον καθαγιασμένο Άρτο και Οίνο εξαγιάζεται, σώζεται και θεώνεται, μαζί με τον άνθρωπο και ολόκληρος ο υλικός κόσμος.

Ο αγιασμός και η σωτηρία και της κτίσεως φανερώνει επίσης, πως η χριστιανική μας πίστη δεν διακατέχεται από δυαλιστικές αντιλήψεις, όπως θέλουν κάποιοι να της καταλογίσουν. Δηλαδή δεν υιοθετεί την πλατωνική, νεοπλατωνική και μανιχαϊστική αντίληψη περί «**κακής ύλης**» και ούτε αποκλίνει στην υλιστική θεώρηση του αρχαίου και νεώτερου υλισμού. Κι αυτό διότι, τόσο η άυλη, όσο και η υλική κτίση

είναι δημιούργημα του ενός αγαθού, πάνσοφου και παντοδύναμου Θεού, ως «καλή λίαν» πλάση (Γεν.1,31), για να επιτελέσει τον τελεολογικό της σκοπό.

Δια του Μεγάλου Αγιασμού των Θεοφανίων αγιάζεται η φύση των υδάτων και σύμπασα η υλική δημιουργία. Οι πιστοί, εκτός από το ότι τον μεταλαμβάνουμε και αγιαζόμαστε προσωπικά, ραντίζουμε και τα υπάρχοντά μας για να αγιαστούν, ώστε να πληρωθούν από τη χάρη του Θεού και να απελευθερωθούν από την επήρεια των δαιμονίων. Δηλωτικό αυτής της πίστης είναι, όπως προαναφέραμε, η λαϊκή αντίληψη ότι, δια του ραντισμού, φεύγουν πανικόβλητα τα «παγανά», δηλαδή οι δαιμονικές δυνάμεις, από τα σπίτια, τα ζώα, τα κτήματα και τα υπάρχοντά μας, που αυτό σημαίνει θεολογικά την εκβολή του παρείσακτου Σατανά από τη θεία δημιουργία.

Η μετάληψη του Μεγάλου Αγιασμού και ο ραντισμός των υπαρχόντων μας, είναι η απελευθέρωση της υλικής δημιουργίας από τη φθορά της πτώσεως και η μετουσίωσή της στην προπρωτική κατάστασή της. Ο προφήτης Ησαΐας προείδε αυτή την θαυμαστή εσχατολογική μεταμόρφωση του υλικού κόσμου ως εξής: «**Τα γαρ όροι και οι βουνοί εξυψούνται, προσδεχόμενοι υμάς εν χαρά, και πάντα τα ξύλα του αγρού επικροτήσει τοις κλάδοις. Και αντί της στοιβής αναβήσεται κυπάρισσος, και αντί της κονύζης αναβήσεται μυρσίνη. Και έσται Κυρίω εις όνομα, και εις σημείον αιώνιον, και ουκ εκλείψει**» (Ησ.55,12).

Οι λαμπρές τελετές του καθαγιασμού των υδάτων, με τη ρίψη του Τιμίου Σταυρού σε αυτά, την αγία αυτή ημέρα, σημαίνουν τον αέναο εξαγιασμό της δημιουργίας, χάρη στην καθαρτική δύναμη του Χριστού, η οποία πηγάζει από τα ιορδάνεια ρείθρα. Στην καταπληκτική ακολουθία του Μεγάλου Αγιασμού αναφέρεται: «**Σήμερον τα των ανθρώπων πταίσματα τοις ύδασι του Ιορδάνου απαλείφονται. Σήμερον ο παράδεισος ανέωκται τοις ανθρώποις και ο ήλιος της δικαιοσύνης καταυγάζει ημίν... Σήμερον του παλαιού θρήνου απηλλάγημεν και ως νέος Ισραήλ διασώθημεν. Σήμερον του σκότους εκλυτρούμεθα και τω φωτί της θεογνωσίας καταυγαζόμεθα. Σήμερον η αγλύς του κόσμου καθαίρεται, τη επιφανεία του Θεού ημών... Σήμερον ο Δεσπότης προς το βάπτισμα επείγεται, ίνα αναβιάση προς ύψος το ανθρώπινον**» (Ευχή Μ. Αγιασμού).

Ο λειτουργός δέεται, να λάβει το εκκλησιαστικό πλήρωμα «...την χάριν τής άπολυτρώσεως, την εύλογίαν τοϋ Ιορδάνου». **Να μεταποιηθεί το αγιασμένο ύδωρ εις «αφθαρσίας πηγην, αγιασμού δώρον, αμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων αλεξιτήριο, δαίμοσιν ολέθριον, ταις εναντίαις δυνάμεσιν απρόσιτον, αγγελικής ισχύος πεπληρωμένον, ίνα πάντες οι αρυόμενοι και μεταλαμβάνοντες έχοιεν αυτό προς καθαρισμόν ψυχών και σωμάτων, προς ιατρείαν παθών, προς αγιασμόν οίκων, προς πάσαν ωφέλειαν επιτήδειον ... Δος πάσι, τοις τε μεταλαμβάνουσι, τον αγιασμόν, την ευλογίαν, την κάθαρσιν, την υγείαν...».**

Να σημειώσουμε ακόμα πως η Ορθόδοξη ναυτική χώρα μας, η οποία ζει και μεγαλουργεί χάρη στο απλόχερο υγρό στοιχείο που την περιβάλλει, εορτάζει με ιδιαίτερη λαμπρότητα αυτή την εορτή και συμμετέχουν οι πιστοί πάνδημα στις λαμπρές τελετές του καθαγιασμού των υδάτων.

Οι τελετές καθαγιασμού των υδάτων φανερόνουν περίτρανα την βαθύτητα εδραιωμένη ευσέβεια του λαού μας, η οποία καθορίζει, ίσως ασυναίσθητα σε πολλούς, τον προσωπικό και κοινωνικό μας βίο.

Κατά τη μεγάλη δεσποτική εορτή των Θεοφανίων εορτάζουμε τη παλιγγενεσία της δικής μας τραυματισμένης από την αμαρτία φύσεως και την απελευθέρωση του κτιστού κόσμου από την δαιμονική κυριαρχία. Την αγία αυτή ημέρα ο Λυτρωτής μας Χριστός, «**Αδάμ τον φθαρέντα αναπλάττει ρείθροις Ιορδάνου και δρακόντων κεφαλάς εμφολεούντων διαθλάττει ο Βασιλεύς των αιώνων Κύριος**», όπως σημειώνει ένας καταπληκτικός ύμνος της εορτής, (2ο τροπ. Α΄ ωδής, του κανόνα των

Φώτων). Ο ιερός υμνογράφος μας προτρέπει: «**Δεύτε λάβετε πάντες Πνεύμα σοφίας, Πνεύμα συνέσεως, Πνεύμα φόβου Θεού, του επιφανέντος Χριστού**» (τροπ. Μ. Αγιασμού). Λάβαμε, όντως, δια του επιφανέντος Σωτήρα και Λυτρωτή μας το «**φως το αληθινόν, ο φωτίζει πάντα άνθρωπον ερχόμενον εις τον κόσμον**» (Ιωάν.1,9) και «**ο λαός ο καθήμενος εν σκότει είδε φως μέγα και τοις καθημένους εν χώρα και σκιά θανάτου φως ανέτειλεν αυτοίς**» (Ματθ.4,16). Γι' αυτό και η μεγάλη εορτή ονομάζεται **Φώτα, εορτή των Φώτων**.

Αυτό το ανέσπερο «**Φως εκ Φωτός**», το «**Φως του Κόσμου**» (Ιωάν.9,12), Ο Ιησούς Χριστός, απαστράπτει και ακτινοβολεί την ανθρώπινη ιστορία και οδηγεί και διαλύει την αχλή και τα σκοτάδια της δαιμονικής επήρειας. Οδηγεί με ασφάλεια, όσους έχουν υγιής πνευματικούς οφθαλμούς και δεν εθελουφλούν, στο μακάριο πέρας της επί γης ζωής τους, στη σωτηρία και τη θέωση.

Η αγία μας Εκκλησία, το άμωμο και πανάγιο Σώμα του Χριστού (Εφ.1,23. Α' Κορ.12,27), μας θεραπεύει από τα τραύματα της αμαρτίας και μας καθιστά σώους, ολόκληρους, σωσμένους και θεωμένους, «**υιούς και κληρονόμους Θεού δια του Χριστού**» (Γαλ.4,5), «**συμπολίτες των Αγίων και οικείους του Θεού**» (Εφ.2,19).

Ένα από τα σωτήρια δώρα, που μας προσφέρει είναι και ο Αγιασμός των Θεοφανίων, εις ίαση ψυχής και σώματος, εις αγιασμό και απελευθέρωση ημών των υιοθετημένων τέκνων Του και ολοκλήρου της κτιστής δημιουργίας από τις αντίθεες δυνάμεις!